

POD RZĄDAMI PRAWA

Jednym z fundamentalnych ideałów obecnych w historii Europy od starożytności są **rządy prawa**. Idea ta nie sprowadza się do banalnego (choć wcale niełatwego do urzeczywistnienia) pragnienia, by prawo było przestrzegane. Chodzi przede wszystkim o to, by wszyscy ludzie byli posłuszni nie arbitralnej władzy innych ludzi, ale władzy bezosobowych i uniwersalnych norm prawnych. Rządom prawa powinni podlegać wszyscy – także ci, którzy jako sprawujący władzę to prawo ustanawiają. Pomiędzy rządzącymi a rządzonymi jest jednak pewna istotna różnica – obywatelom wolno czynić to wszystko, czego prawo im nie zabrania, **rządzący natomiast mogą robić wyłącznie to, co prawo im nakazuje** – bo działają jedynie na podstawie i w granicach prawa.

Równość wobec prawa i działanie organów władzy jedynie na podstawie prawa – to zasady demokratycznego państwa prawa. Na zdjęciu: wejście do Sali edukacji prawnej w holenderskim centrum edukacji obywatelskiej ProDemos.

Kiedy w jednej i tej samej osobie lub w jednym i tym samym ciele, władza prawodawcza zespolona jest z wykonawczą, nie ma wolności, ponieważ można się lękać, aby ten sam monarcha albo ten sam senat nie stanowił tyrańskich praw, które będzie tyrańsko wykonywał. Nie ma również wolności, jeśli władza sądowa nie jest oddzielona od prawodawczej i wykonawczej. Gdyby była połączona z władzą prawodawczą, władza nad życiem i wolnością obywateli byłaby dowolną; sędzia bowiem byłby prawodawcą. Gdyby była połączona z władzą wykonawczą, sędzia mógłby mieć siłę ciemności.

Karol Monteskiusz, właśc. Charles de Montesquieu (1689–1755), francuski prawnik, myśliciel i pisarz polityczny

Konstytucja określa Polskę jako **demokratyczne państwo prawne**. Co to oznacza? Przede wszystkim to, że stosunki między obywatelami a władzą będą ściśle **sformalizowane** i normowane przez konstytucję i ustawy. W demokratycznym państwie prawnym wszyscy są **równi wobec prawa**, a uprawnienia jednostki podlegają szczególnej ochronie. Prawo powinno też być stabilne. Jeśli obywatele mają zachować zaufanie do swojego państwa, przepisy nie mogą się w nim nieustannie zmieniać. Oczywiście, prawo musi stopniowo

ewoluować – chodzi jednak o to, by dokonywać jedynie zmian koniecznych i dobrze przemyślanych. Przed wprowadzeniem nowego prawa powinien nastąpić okres tak zwanego *vacatio legis*, dzięki któremu wszyscy będą mieli czas na przystosowanie się do nowych przepisów. Prawo powinno też być jasne, zrozumiałe i niesprzeczne. W demokratycznym państwie prawnym obowiązuje również zasada ochrony praw nabytych – nie wolno odbierać obywatelom tych uprawnień, które zostały im już wcześniej zagwarantowane.

Jak sądzisz, czy zasada rządów prawa obowiązuje tylko władze państwowe czy też może powinni się nią kierować wszyscy sprawujący jakąkolwiek władzę? Jak zasada rządów prawa mogłaby się przejawiać w życiu szkoły?

S Ł O W N I C Z E K O B Y W A T E L S K I

PODZIAŁ WŁADZ – powszechnie akceptowana w krajach demokracji konstytucyjnej zasada, zgodnie z którą władza państwowa nie powinna być skupiona w jednym ręku, lecz podzielona na władzę ustawodawczą, wykonawczą i sędziowską, które są niezależne i powinny się nawzajem równoważyć i kontrolować.

RZĄDY PRAWA – koncepcja, według której wszyscy ludzie, zarówno rządzący, jak i rządzeni powinni podlegać tym samym, uniwersalnym i bezosobowym normom prawnym.

Łukasz Pawłowski, Tomasz Merta, *Demokracja – rządy ludu czy prawa?*
w: *Przewodnik obywatelski. Wiedza o społeczeństwie w liceum i technikum*
– zakres podstawowy. Część 1, s. 173-174

Przewodnik obywatelski to podręcznik, z którego warto (się) uczyć!

Dodatkowe informacje i materiały znajdziesz na stronie internetowej:

<https://koss.ceo.org.pl/wos-do-liceum>